

УСИНОВЛЕННЯ

та тимчасове влаштування дітей в умовах воєнного стану

Активні бойові дії на території України мають катастрофічні наслідки, ставлять сім'ї у кризові ситуації і можуть призводити до розлуки батьків і дітей. Наразі багато українців, а також й іноземців, хочуть допомогти та

подбати про дітей, які втратили батьків чи потребують опіки. Водночас у мережі активно поширюється інформація із закликами терміново усиновити дітей, які втратили батьків внаслідок війни в Україні.

Нижче роз'яснюємо основні аспекти, пов'язані з усиновленням та тимчасовим влаштуванням дітей в умовах воєнного стану з урахуванням норм національного законодавства.

УСИНОВЛЕННЯ

В умовах воєнного стану доволі часто важко знайти документи і встановити реальну ситуацію з батьками дитини, а тому зростають ризики порушення прав дітей. У цьому аспекті принципово важливим забезпечення найвищих інтересів дитини для забезпечення стабільних та гармонійних умов її життя.

Задля забезпечення найкращих інтересів дитини важливо вжити всіх заходів щодо розшуку її батьків чи інших родичів і обов'язково звернутися до служби у справах дітей.

Що стосується процедури усиновлення, то усиновлення здійснюється на підставі рішення суду. На період воєнного стану процедура усиновлення не змінюва-

лася і тому усиновлення відбувається на загальних підставах, з урахуванням підстав і порядку, встановленого [Сімейним Кодексом України](#) та постановою Кабінету Міністрів України №905 від 08.10.2008 року, якою затверджено [Порядок провадження діяльності з усиновлення та здійснення нагляду за дотриманням прав усиновлених дітей](#).

Наголосимо, що усиновлення – це доволі тривала процедура, яка передбачає, що охочі усиновити дитину мають пройти навчання, довести, що відповідають вимогам для усиновлення і стати на спеціальний облік кандидатів в усиновлювачі, який ведуть служби у справах дітей. Нижче розглянемо важливі аспекти процедури усиновлення:

USAID
ВІД АМЕРИКАНСЬКОГО НАРОДУ

Цю пам'ятку підготовлено в рамках Програми USAID «Права людини в дії», яку впроваджує УГСПЛ. Представлені погляди та інтерпретації не обов'язково відображають погляди USAID або Уряду США; відповідальність за вміст несе виключно УГСПЛ.

Детальна інформація про діяльність USAID в Україні доступна за тел. (+38 044) 521-57-53, на вебсайті: usa.gov/ukraine, або на сторінці у Фейсбук: www.facebook.com/USAIDUkraine.

УКРАЇНЬСЬКА ГЕЛЬСІНЬСЬКА
СПІЛКА З ПРАВ ЛЮДИНИ

УСИНОВЛЕННЯ та тимчасове влаштування дітей в умовах воєнного стану

1. КОГО МОЖНА УСИНОВИТИ?

До дітей, яких можна усиновити належать

- діти-сироти;
- діти, позбавлену батьківського піклування;
- діти, нотаріальну згоду на усиновлення яких надали її батьки, і які в обов'язковому порядку перебувають на обліку з усиновлення.

Облік з усиновлення ведуть служби у справах дітей та [Національна соціальна сервісна служба](#). Однак діти, які сиротіють у зв'язку з воєнними діями, ще не перебувають на обліку з усиновлення, а тому розпочати процедуру їх усиновлення наразі неможливо.

Водночас [Міністерство соціальної політики України](#) наголошує, що діти, евакуйовані до інших держав внаслідок надзвичайної ситуації, у тому числі діти, яким на території інших держав надано статус біженця, не можуть бути усиновлені, оскільки більшість із них не є сиротами, або немає офіційних достовірних підтверджень цьому. **Таким дітям має бути наданий тимчасовий догляд для можливого возз'єднання з їхніми сім'ями у майбутньому.**

Крім того усиновлення не повинно здійснюватися, якщо:

- є надія на успішний розшук і возз'єднання сім'ї в найкращих інтересах дитини,
- ще не минув розумний період (зазвичай принаймні два роки), протягом якого були зроблені всі можливі кроки для розшуку батьків або інших членів сім'ї, що вижили.

Держави походження таких дітей та держави їхнього тимчасового перебування повинні докласти усіх можливих зусиль для розшуку членів сім'ї таких дітей, перш ніж вони будуть вважатися такими, що можуть бути усиновлені.

2. ХТО МОЖЕ БУТИ УСИНОВЛЮВАЧЕМ?

Усиновлювачем може бути особа, яка є:

- дієздатною і досягла 21 року, за винятком, коли усиновлювач є родичем дитини;
- старшою за дитину, яку вона бажає усиновити, не менше як на 15 років, а у разі усиновлення повнолітної особи різниця у віці не може бути менше ніж 18 років.
- усиновлювачами можуть бути подружжя, а також особи, які не перебувають у шлюбі, за умови, що вони є громадянами України.

Важливо! Переважне право на усиновлення дитини мають її родичі.

Кандидатам в усиновлювачі необхідно зібрати пакет документів, визначений в [постанові КМУ № 905 від 24.09.2008](#) про спроможність усиновити і виховувати дитину та надати документи до територіального управління у справах дітей:

1. заява, встановленого зразка, яка подається до служби у справах дітей за місцем проживання кандидата в усиновлювачі;
2. копія паспорта громадянина України або іншого документа, що посвідчує особу;
3. довідка про заробітну плату за останні шість місяців або копія декларації про доходи за попередній календарний рік, засвідчена органами ДФС.
4. копія свідоцтва про шлюб, укладеного в органах реєстрації актів цивільного стану, якщо заявники перебувають у шлюбі;
5. висновок про стан здоров'я кожного заявника;
6. засвідчена нотаріально письмова згода другого з подружжя на усиновлення дитини (у разі усиновлення дитини одним із подружжя), якщо інше не передбачено законодавством;
7. довідка про наявність чи відсутність судимості для кожного заявника, видана територіальним центром з надання сервісних послуг МВС;
8. копія документів, що підтверджують право власності або користування житловим приміщенням;
9. довідка про проходження курсу підготовки з питань виховання дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування.

Зазвичай термін підготовки усіх документів займає від кількох місяців до півроку. В сучасних умовах процес підготовки документів з об'єктивних причин може зайняти більше часу.

USAID
ВІД АМЕРИКАНСЬКОГО НАРОДУ

Цю пам'ятку підготовлено в рамках Програми USAID «Права людини в дії», яку впроваджує УТСПЛ. Представлені погляди та інтерпретації не обов'язково відображають погляди USAID або Уряду США; відповідальність за вміст несе виключно УТСПЛ.

Детальна інформація про діяльність USAID в Україні доступна за тел. (+38 044) 521-57-53, на вебсайті: usaid.gov/ukraine, або на сторінці у Фейсбук: www.facebook.com/USAIDUkraine.

УКРАЇНЬКА ГЕЛЬСІНЬСЬКА
СПІЛКА З ПРАВ ЛЮДИНИ

УСИНОВЛЕННЯ ТА ТИМЧАСОВЕ ВЛАШТУВАННЯ ДІТЕЙ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

3. ЩОДО МОЖЛИВОСТІ УСИНОВЛЕННЯ ГРОМАДЯНАМИ УКРАЇНИ, ЯКІ ПРОЖИВАЮТЬ ЗАКОРДОНОМ, ТА ІНОЗЕМНИМИ ГРОМАДЯНАМИ

Громадяни України, які проживають за межами України, та іноземці, які бажають усиновити дитину, що проживає в Україні повинні отримати згоду Національної соціальної сервісної служби, яка займається питанням міждержавного усиновлення.

Важливо! За повідомленням

Міністерства соціальної політики України наразі Національна соціальна сервісна служба **НЕ** розглядає справи та **НЕ** видає згоди/дозволи на усиновлення дітей іноземцями та громадянами України, які проживають за її межами.

Це зумовлено тим, що через активні бойові дії неможливо забезпечити якісну перевірку документів іноземних громадян, які виявили бажання усиновити дитину, забезпечити контакт кандидата в усиновлювачі та дитини, з'ясувати думку дитини щодо усиновлення саме цим кандидатом, отримати висновки і згоди зацікавлених сторін (батьків, закладів, в яких проживали діти, органів опіки та піклування, тощо). Уряд України невідкладно повідомить громадськість та компетентні органи іноземних держав про відновлення можливості міждержавного усиновлення як тільки ситуація дозволить проводити якісну перевірку документів іноземців-кандидатів в усиновлювачі та необхідну попередню роботу.

4. ПИТАННЯ, ЯКІ ВИРІШУЮТЬСЯ ПРИ УСИНОВЛЕННІ:

При розгляді питання про усиновлення служби у справах дітей:

- **перевіряють** всі обставини щодо батьків дитини,
- **встановлюють**, чи може бути дитина усиновлена,
- **з'ясовують** чи наявні у дитини інші родичі і чи можуть вони піклуватись про дитину,
- **забезпечують** пріоритетну можливість виховувати дитину родичам.

Рішення про усиновлення постановляє суд на підставі відповідної заяви, висновку органу опіки та піклування за місцем постійного проживання (або влаштування дитини).

Наразі усиновлення дітей, які перебувають на території України, провадиться лише в тих регіонах, де немає воєнних дій та працюють державні органи влади України і тільки по відношенню до тих дітей щодо яких вдалося встановити обставини життя їх батьків або інших родичів.

5. ВАЖЛИВИ АСПЕКТИ ПРОЦЕДУРИ УСИНОВЛЕННЯ, НА ЯКІ ВАРТО ЗВЕРНУТИ УВАГУ:

- **усиновлення** відбувається виключно в судовому порядку, на підставі рішення, яке приймає суд за місцем проживання дитини.
- **усиновити** можливо лише тих дітей, які перебувають на обліку Міністерства соціальної політики та служб у справах дітей відповідних регіонів (наприклад, регіональні управління, обласні, районні в містах тощо).
- **якщо** на обліку для можливого усиновлення перебувають рідні брати та сестри, вони не можуть бути роз'єдані при їх усиновленні.
- **кількість** дітей, яких може усиновити один усиновлювач не обмежується.
- **кандидати** в усиновлювачі мають пройти співбесіду в відповідних територіальних органах Міністерства соціальної політики України та отримати згоду на усиновлення.
- **для усиновлення** потрібна також згода самої дитини, якщо за віком та рівнем розвитку вона може її висловити.

Важливо! Наразі процес усиновлення дітей в Україні, як українцями, так і іноземцями, доволі ускладнений оскільки:

USAID
ВІД АМЕРИКАНСЬКОГО НАРОДУ

Цю пам'ятку підготовлено в рамках Програми USAID «Права людини в дії», яку впроваджує УТСПЛ. Представлені погляди та інтерпретації не обов'язково відображають погляди USAID або Уряду США; відповідальність за вміст несе виключно УТСПЛ.

Детальна інформація про діяльність USAID в Україні доступна за тел. (+38 044) 521-57-53, на вебсайті: usaid.gov/ukraine, або на сторінці у Фейсбук: www.facebook.com/USAIDUkraine.

УКРАЇНЬСЬКА ГЕЛЬСІНЬСЬКА
СПІЛКА З ПРАВ ЛЮДИНИ

УСИНОВЛЕННЯ ТА ТИМЧАСОВЕ ВЛАШТУВАННЯ ДІТЕЙ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

- **в окремих** регіонах, де відбуваються активні бойові дії, служби у справах дітей та суди тимчасово не здійснюють повною мірою своїх повноважень, а тому в цих регіонах не можливо організувати процес усиновлення.
- **в умовах** воєнного стану, коли люди можуть перебувати в облозі без зв'язку, у полоні або у лікарні із пораненнями різної складності, вкрай тяжко встановити обставини життя батьків чи інших родичів дитини.
- **в умовах** воєнного стану особи, які хочуть усиновити дитину, не завжди матимуть можливість зібрати необхідні документи, підтвердити наявність житла та постійного доходу й створити для дитини належні умови для виховання та розвитку.

Однак усиновлення не є абсолютно неможливим. Відтак особі, яка має намір усиновити дитину варто уважно та ретельно підготувати відповідний пакет документів на усиновлення для того, щоб подати його до відповідних органів одразу після того, як ситуація стабілізується.

ЯК ДОПОМОГТИ ДИТИНІ, ЯКЩО НЕ МОЖЛИВО ЇЇ УСИНОВИТИ?

В Україні передбачені різні форми тимчасового прийняття дітей до себе в сім'ю допоки не будуть знайдені їхні батьки чи інші родичі, однією з яких є тимчасове влаштування дітей.

Тимчасове влаштування дитини, яка залишилася без батьківського піклування, у тому числі дитини, розлученої із сім'єю, проводять у межах компетенції служба у справах дітей та уповноважений орган Національної поліції за місцем виявлення дитини.

Дитина, яка залишилася без батьківського піклування, тому числі дитина, розлучена із сім'єю, тимчасово може бути влаштована у сім'ю родичів або інші особи, з якими в неї на момент залишення без батьківського піклування склалися близькі стосунки (сусіди, знайомі), а також в сім'ю патронатного вихователя.

Діти, які вже набули статусу дитини-сироти або дитини, позбавленої батьківського піклування, можуть бути влаштовані під опіку, піклування, у прийомну сім'ю чи дитячий будинок сімейного типу.

Рідні брати і сестри не можуть бути роз'єднані під час влаштування.

Зауважимо, що іноземці, які бажають надати тимчасовий притулок для дітей, які опинились без батьківської опіки за межами України, можуть звернутись до консульської установи України у відповідній країні.

USAID
ВІД АМЕРИКАНСЬКОГО НАРОДУ

Цю пам'ятку підготовлено в рамках Програми USAID «Права людини в дії», яку впроваджує УГСПЛ. Представлені погляди та інтерпретації не обов'язково відображають погляди USAID або Уряду США; відповідальність за вміст несе виключно УГСПЛ.

Детальна інформація про діяльність USAID в Україні доступна за тел. (+38 044) 521-57-53, на вебсайті: usaid.gov/ukraine, або на сторінці у Фейсбук: www.facebook.com/USAIDUkraine.

УКРАЇНЬСЬКА ГЕЛЬСІНЬСЬКА
СПІЛКА ЗА ПРАВ ЛЮДИНИ

УСИНОВЛЕННЯ ТА ТИМЧАСОВЕ ВЛАШТУВАННЯ ДІТЕЙ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

ПРОЦЕДУРА ТИМЧАСОВОГО ВЛАШТУВАННЯ:

- 1. Для тимчасового** влаштування дітей на території України громадянам варто звернутися до відповідної територіальної служби (у кожному регіоні) у справах дітей.
- 2. Після цього** варто підготувати необхідний пакет документів:
 - заява особи про надання згоди на тимчасове влаштування в її сім'ю дитини;
 - копія паспортного документа;
 - письмова згода всіх повнолітніх членів сім'ї, що проживають разом із вами, про проживання дитини на одній житловій площі.
- 3. Працівник** служби у справах дітей відвідає ваше помешкання, обстежить умови проживання та складе відповідний акт обстеження умов проживання, а також поспілкується з дитиною для отримання її згоди (якщо вона може висловити свою думку).
- 4. Після розгляду** вказаних документів служба у справах дітей видає наказ про тимчасове влаштування дитини.

Звертаємо увагу, що служба у справах дітей може у будь-який час відвідати ваше помешкання з метою контролю за умовами утримання дитини.

Крім того, варто пам'ятати, що дитина, яка тимчасово влаштована у вашу сім'ю, могла пережити психологічну травму і може потребувати соціально-психологічної реабілітації, психологічного консультування чи інших послуг.

Важливо! Тимчасове влаштування дитини у родину не прирівнюється до усиновлення та здійснюється протягом певного періоду. Відтак щойно зникне нагальна необхідність дитина повертається під опіку батьків, інших родичів чи відповідних органів у справах дітей.

Однак якщо у вас залишились бажання усиновити дитину, ви можете звернутися до органів опіки та піклування з заявою про усиновлення тієї дитини, якій ви надали тимчасовий прихисток.

Зауважимо, що для допомоги дітям, які опинилися у складних ситуаціях у воєнний час Офіс Президента України спільно з ЮНІСЕФ та Міністерством соціальної політики України створили [Telegram-бот «Дитина не сама»](https://t.me/dytyyna_ne_sama_bot) (https://t.me/dytyyna_ne_sama_bot).

ЗА ДОПОМОГОЮ ЦЬОГО TELEGRAM-БОТА МОЖНА СПОВІСТИТИ УПОВНОВАЖЕНІ ОРГАНИ, ЩО ВИ:

- **бажаєте** тимчасово прихистити дитину у своїй сім'ї,
- **ваша дитина** загубилася,
- **знайшли** дитину без супроводу дорослих,
- **працюєте** з міжнародними організаціями, які готові прихистити українських дітей,
- **маєте** інші питання стосовно дітей (можна звернутись на гарячу лінію).

Використання цього Telegram-бота може значно спростити та прискорити обмін та надання інформації для людей, які бажать допомогти дітям, включаючи допомогу у тимчасовому прихистку дітей з України закордоном.

USAID
ВІД АМЕРИКАНСЬКОГО НАРОДУ

Матеріал підготовлено за підтримки програми Агентства США з міжнародного розвитку (USAID) «Права людини в дії», яка виконується Українською Гельсінською спілкою з прав людини.

У світі, USAID є однією з провідних установ у сфері розвитку, яка виконує роль каталізатора цих процесів та допомагає досягати позитивних результатів. Діяльність USAID є проявом доброчинності американського народу, а також підтримує

просування країн-отримувачів допомоги до самостійності та стійкості та сприяє забезпеченню національної безпеки та економічного добробуту США. Партнерські стосунки з Україною USAID підтримує з 1992 року; за цей час, загальна вартість допомоги, наданої Україні з боку Агентства, склала понад 3 млрд. доларів США. До поточних стратегічних пріоритетів діяльності USAID в Україні належать зміцнення демократії та механізмів досконалого врядування, сприяння економічному розвитку та енергетичній безпеці, вдосконалення систем охорони здоров'я та пом'якшення наслідків конфлікту у східних регіонах. Для того, щоб отримати додаткову інформацію про діяльність USAID, просимо Вас звертатися до Відділу зв'язків з громадськістю Місії USAID в Україні за тел. (+38 044) 521-57-53. Також пропонуємо завітати на наш вебсайт: <http://www.usaid.gov/ukraine>, або на сторінку у Фейсбук: <https://www.facebook.com/USAIDUkraine>.

УКРАЇНЬКА ГЕЛЬСІНСЬКА
СПІЛКА З ПРАВ ЛЮДИНИ